

Asiakirjapyynnön käsittely hyvinvointialueella

KANTELU

Kantelija arvostelee oikeuskanslerille 3.6.2021 osoittamassaan kantelussa ja sen jälkeen toimittamissaan lisäkirjoituksissa silloisen Vaasan hyvinvointialueen strategiaohtajan ja viestintäjohtajan menettelyä asiakirjapyyntöön liittyvässä asiassa. Kantelija on strategiaohtajalle ja viestintäjohtajalle 21.5.2021 toimittamassaan sähköpostiviestissä pyytänyt lähettämään Vaasan hyvinvointialueen tilaaman konsulttiraportin, joka koskee Vaasan sairaanhoitopiirin ja Keski-Pohjanmaan sairaanhoitopiiriin edellytyksiä ja vaikuttavuutta Kruunupyyn kunnan tuleviin sosiaali- ja terveyspalveluihin ja pelastustoimeen sote-uudistuksessa. Strategiaohtaja oli kuitenkin kieltäytynyt lähettämästä pyydettyä raporttia sen keskeneräisyyteen vedoten, vaikka se on kantelijan näkemyksen mukaan ollut julkinen asiakirja, ja sitä oli jo käsitelty joidenkin kuntien ja kuntayhtymien toimielimissä. Hän on pyytänyt raporttia uudelleen 31.5.2021. Raporttia on päivitetty kuntavaalien jälkeen kesäkuussa 2021, jonka jälkeen se on julkistettu.

Kantelija katsoo, että strategiaohtaja ja viestintäjohtaja ovat menetelleet lainvastaisesti kieltäytyessään antamasta raporttia, ja menettelyllä on ollut vaikutusta käynnissä olleisiin kuntavaaleihin.

SELVITYS JA VASTINE

Pohjanmaan hyvinvointialueen kuntayhtymä on toimittanut 4.4.2022 päivätyn selvityksen, josta kantelija on antanut vastineen.

RATKAISU

Asiakirjapyynnön käsittely

Perustuslain 12 §:n 2 momentin mukaan viranomaisen hallussa olevat asiakirjat ja muut tallenteet ovat julkisia, jollei niiden julkisuutta ole välttämättömien syiden vuoksi lailla erikseen rajoitettu. Jokaisella on oikeus saada tieto julkisesta asiakirjasta ja tallenteesta.

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999, julkisuuslaki) 1 §:ssä ilmaistun julkisuusperiaatteen mukaan viranomaisten asiakirjat ovat julkisia, jollei tässä tai muussa laissa erikseen toisin säädetä.

Tiedon antamisesta asiakirjasta säädetään julkisuuslain 4 luvussa. Lain 14 §:n mukaan, jos virkamies tai muu pykälän 2 momentissa tarkoitettu henkilö kieltäytyy antamasta pyydettyä tietoa, hänen on:

- 1) ilmoitettava tiedon pyytäjälle kieltäytymisen syy;
- 2) annettava tieto siitä, että asia voidaan saattaa viranomaisen ratkaistavaksi;
- 3) tiedusteltava asian kirjallisesti vireille saattaneelta tiedon pyytäjältä, haluaako hän asian siirrettäväksi viranomaisen ratkaistavaksi; sekä
- 4) annettava tieto käsittelyn johdosta perittävistä maksuista.

Lain 14 §:ssä tarkoitettu asia on käsiteltävä viivytyksettä, ja tieto julkisesta asiakirjasta on annettava mahdollisimman pian, kuitenkin viimeistään kahden viikon kuluessa siitä, kun viranomainen on saanut asiakirjan saamista koskevan pyynnön. Jos pyydettyjä asiakirjoja on paljon tai niihin sisältyy salassa pidettäviä osia tai jos muu niihin rinnastettava syy aiheuttaa sen, että asian käsittely ja ratkaisu vaativat erityistoimenpiteitä tai muutoin tavanomaista suuremman työmäärän, asia on ratkaistava ja tieto julkisesta asiakirjasta annettava viimeistään kuukauden kuluessa siitä, kun viranomainen on saanut asiakirjan saamista koskevan pyynnön.

Viranomaisen päätökseen pyydetyn asiakirjan antamatta jättämisestä on mahdollista valittaa hallintotuomioistuimeen julkisuuslain 33 §:n mukaisesti. Hallintotuomioistuin voi päätöksessään arvioida esimerkiksi siitä, onko pyydetty asiakirja ollut viranomaisen asiakirja ja olisiko se tullut luovuttaa pyytäjälle.

Arviointi

Pohjanmaan hyvinvointialueen kuntayhtymän käsityksen mukaan asiassa on riitaista ennen kaikkea se, onko konsulttiyrityksen laatima väliraportti lain viranomaisten toiminnan julkisuudesta 5 §:n mukainen asiakirja, joka on saman lain 1 §:n mukaan julkinen, ellei laissa erikseen toisin säädetä. Strategiajohtaja toteaa omassa selvityksessään (11.5.2022) selvityksen olleen

vielä työn alla, ja ettei raporttiluonnos ollut vielä julkinen asiakirja. Myös viestintäjohtaja katsoo selvityksessään (16.3.2022), että pyydetty dokumentti on ollut luonnos, ei viranomaisen asiakirja. Kyseinen konsulttiyrityksen raportti on julkaistu heti valmistumisensa jälkeen 16.6.2021, jolloin se on laitettu avoimesti kaikkien katsottavaksi Vaasan sairaanhoitopiirin verkkosivuille.

Pohjanmaan hyvinvointialueen kuntayhtymän antamassa selvityksessä esitetään, että kantelija on saanut palvelua asianmukaisesti ja hyvän hallinnon perusteiden mukaisesti. Kieltävä vastaus hänen tietopyyntöönsä on perusteltu, eikä asian käsittely ole vienyt kohtuuttoman pitkää aikaa.

Perustuslain 108 §:n mukaan oikeuskanslerin tulee valvoa, että tuomioistuimet ja muut viranomaiset sekä virkamiehet, julkisyhteisön työntekijät ja muutkin julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Tehtävänsä hoitaessaan oikeuskansleri valvoo perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumista.

Oikeuskanslerin tehtäviin ja toimivaltaan viranomaistoiminnan laillisuusvalvojana ei kuulu ratkaista muiden viranomaisten toimivaltaan kuuluvia asioita, kuten esimerkiksi toimia vaihtoehtoisena muutoksenhakutoimielimenä asiakirjajulkisuutta koskevissa kysymyksissä. Tämän vuoksi tässä ratkaisussa ei oteta kantaa siihen, onko kysymyksessä ollut viranomaisen asiakirja ja mikäli on, olisiko se tullut luovuttaa pyytäjälle. Sen sijaan arvioin hyvinvointialueen kuntayhtymän asiakirjapyyntöä käsittelyä hallinnollisena menettelynä.

Pohjanmaan hyvinvointialueen kuntayhtymän selvityksestä tai muustakaan käytettävissäni olevasta asiakirja-aineistosta ei ilmene, että kantelijalle olisi asiakirjapyyntöä esittämisen jälkeen annettu tieto siitä, että asia voidaan saattaa viranomaisen ratkaistavaksi. Selvityksestä ei myöskään ilmene, että häneltä olisi tiedusteltu, haluaako hän asian siirrettäväksi viranomaisen ratkaistavaksi sekä annettu tieto käsittelyn johdosta perittävistä maksuista. Hyvinvointialueen viranhaltijoiden menettely ei siten ole ollut julkisuuslain mukaista. Mikäli asiakirjan pyytäjälle ei anneta asiasta valituskelpoista päätöstä, hänellä ei ole mahdollisuutta saattaa kysymystä asiakirjan julkisuudesta muutoksenhakutuomioistuimen arvioitavaksi. Kysymys on siten asiakirjan pyytäjän oikeusturvan toteutumisesta.

Hyvinvointialueen strategiajohtajan selvityksessä todetaan itse asiakysymyksistä, että ”ne ovat olleet julkisen keskustelun kohteena ennenkin raportin julkistamista, eikä niissä ole mitään uutta” (*”Själva sakfrågorna kring randvillkoren för samarbetet mellan välfärdsområdena är inte nya, utan de är välkända och de har varit föremål för mångsidig offentlig debatt. Ett rapportutkast, som inte var färdigt, hade inte gett något ytterligare mervärde kring förutsättningarna för samarbetet.”*).

Asiakirjapyyntöön asianmukaisen käsittelemättä jättämisen vaikutusta kuntavaalien tulokseen ei ole mahdollista arvioida. Asiakirja (tai luonnos) ei tule kuitenkaan julkiseksi suoraan sen perusteella, että sitä on käsitelty kunnallisessa toimielimessä tai työryhmässä. Julkisuus määräytyy asiakirjan sisällön ja siinä esitettyjen tietojen mukaisesti.

Johtopäätökset ja toimenpiteet

Kantelijan 21.5.2021 esittämää ja 31.5.2021 uudistamaa asiakirjapyyntöä ei ole käsitelty siten, kuin julkisuuslain 14 §:ssä asiakirjan antamisesta päättämisestä säädetään. Kuntayhtymän strategiajohtaja ja viestintäjohtaja ovat laiminlyöneet huolehtia antaa asiakirjan pyytäjälle tietoa siitä, että asia voidaan saattaa viranomaisen ratkaistavaksi ja tiedustella häneltä, haluaako hän asian siirrettäväksi viranomaisen ratkaistavaksi sekä antaa tietoa käsittelyn johdosta perittävistä maksuista.

Kiinnitän silloisen hyvinvointialueen kuntayhtymän strategiajohtajan ja viestintäjohtajan huomiota julkisuuslain säännöksiin, jotka velvoittavat viranomaista käsittelemään asiakirjapyyntöön lain 14 §:ssä säädettyin tavoin.

Pyydän Pohjanmaan hyvinvointialueen kuntayhtymää saattamaan tämän päätöksen mainittujen henkilöiden tietoon.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Apulaisoikeuskansleri

Mikko Puumalainen

Vanhempi oikeuskanslerinsihteeri

Anu Rätty